

po celou dobu své existence. Čepelák tento text publikoval u příležitosti stého výročí položení základního kamene zmíněné školní budovy, která byla původně vyšší českou reálkou, a to právě v periodiku *Sborník Pedagogické fakulty*. Novou edicí textu dostává Čepelák i novou možnost znovu oslovit odborného i laického čtenáře se zajímavým tématem, neboť impakt někdejšího *Sborníku* je již minimální. Druhý exkurz na první navazuje, autorka v něm zpracovala dějiny další školní instituce, která v budově reálku vystřídala a přímo předcházela době, kdy sem byla umístěna Pedagogická fakulta. Jedná se o Dívčí reálné gymnázium dr. Františka Lukavského. Je zde opět použito klasického pramene, kroniky školy a výročních zpráv, v kombinaci s prameny ústními, vzpomínkami absolventek, které autorka měla možnost zpovídat.

Součástí publikace je bohatá a zajímavá příloha, ať už fotografická, vztažená k osobě a dílu Václava Čepeláka a jeho následovníků na katedře historie plzeňské Pedagogické fakulty, či k osobitému vztahu cestovatele Miroslava Zikmunda a jeho gymnaziálního učitele Václava Čepeláka. Bohatost v závěru uvedené literatury, jež vychází z povahy a rozsahu tématu, bude jistě cenná pro další badatele na poli dějin historiografie plzeňského regionu.

Autorce se i přes netradiční strukturu povedlo vytvořit zajímavé a přínosné dílo, které bude díky jejímu poutavému a zároveň erudovanému stylu přitažlivé nejen pro odbornou veřejnost, ale i pro zajímavějšího se plzeňského patriota.

Ladislav Voldřich

Věra SMOLOVÁ a kol., *Příbram*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2016, 686 s.

Téměř sedmisetstránkový opus o historii středočeské Příbrami vyšel v edici *Dějiny českých, moravských a slezských měst* při příležitosti osmi set let od první zmínky o ní v pramenech a je společným dílem třináctičlenného autorského kolektivu pod vedením příbramské archivářky Věry Smolové.

První kapitola, jak už se u této ediční řady stalo zvykem, se věnuje krajině a přírodě, ani ne tak ale s akcentem na zdejší rudné bohatství, jako spíš na flóru a faunu. Příbramská oblast byla osídlena od paleolitu, nicméně žádné mimořádné prehistorické nálezy tu učiněny nebyly, takže i výklad je v tomto směru spíš obecný – teprve v raném středověku v regionu vznikly dva knížecí dvorce. Ve třetí kapitole se čtenář doví o založení města a o jeho počátcích až do husitství, stejně jako o oné první zmínce roku 1216 v listině pražského biskupa Ondřeje. V roce 1289 se již jednalo o městečko, u něhož se prokazatelně do-lovalo a v němž podle všeho také stála biskupská, posléze arcibiskupská tvrz. Důležitými zdroji poznání jsou berní rejstřík a urbář, obojí z poslední čtvrtiny 14. století. Pozoruhodné jistě je, že ačkoli bylo za husitských válek město opakovaně vypleněno (nikoli zničeno), pár let po lipanské bitvě znovu prosperovalo. Uvedené války Příbrami přinesly konec arcibiskupské držby, v držení města se pak střídali různí zástavní majitelé.

Od roku 1579 se Příbram honosila díky císaři Rudolfovi II. titulem královského horního města, zcela svobodnou obcí a součástí třetího stavu se ovšem ani díky tomuto privilegii nestala. Od začátku 16. století lze soustavně sledovat důlní činnost v okolí, kolem poloviny téhož století pak bylo v těžbě stříbra dosaženo vrcholu – stranou ale nezůstávalo ani hornictví železných rud. Autoři také věnují patřičnou pozornost proslulým příbramským literátským kancionálům a úzkým kontaktům města s českou předbělouhorskou šlechtou. Již na konec 16. století se má datovat počátek poutí na Svatou horu, za třicetileté války byl tamní kult v plném proudu a roku 1646 se tu zastavil i císař Ferdinand III. – jen o rok později byl přítom poutní areál předán jezuitům. Za třicetileté války byla ovšem Příbram postižena mansfeldskými vojáky roku 1619, poté sužována vojsky domácími i nepřátelskými, ještě v roce 1648 Švédy.

O životě města v následné barokní epoše, kdy byla zdejší tvrz (zámek) znovu předsána pražskému arcibiskupství, i když bez přilehlého panství, se autorům podařilo přinést řadu podrobných informací. Díky poutím se příbramská obec velmi vzrůstala (rozvíjela se i řemesla, mj. nově rozárnictví), ačkoli i ji několikrát zasáhly fatální epidemie, jako mor 1680 či 1771–1772 hladomor, a znovu též války, když zvláště během těch o rakouské dědictví měla mimořádné výdaje, a to nejen proto, že tu pobyl sám bavorský kurfiřt Karel Albrecht. Autoři se obsáhle zabývají barokní Svatou horou, mj. její výstavbou a životem v poutním areálu, z něhož v roce 1773 museli jezuité po zrušení svého řádu odejít. Nahradila je světská správa. Speciální dvě kapitoly pojednávají jednak o stříbrném, jednak o železnorudném hornictví a hutnictví v pobělohorském období. První uvedené už bylo koncem 18. století velmi ztrátové: byť žily byly nadále bohaté, potřeba finančních investic převyšovala místní možnosti.

Od první poloviny 19. století jsou informace o životě ve městě barvitě a plastické, Příbram se rozrůstala a před polovinou století překročila hranici pěti tisíc obyvatel. Tehdy zde bylo, konkrétně roku 1848, velmi živo, na druhou stranu ale zůstal ve městě zachován klid – i díky tomu, že tu vznikla početná národní garda. Po oněch revolučních událostech se Příbram stala sídlem řady úřadů. A také se zde začali usazovat Židé, kteří sem dříve nesměli. V roce 1875, kdy do Příbrami ostatně také dorazil první vlak a nastartoval konjunkturu místního nádraží a výnosné trati, už se jim podařilo vybudovat si i vlastní synagogu. O dalších třicet let později (1905) ve městě žilo přes čtrnáct tisíc obyvatel a mezi poutníky stále mimořádně populární svatohorský kostel byl papežem povýšen na baziliku. I po vyličení dějin 19. a počátku 20. století následují v knize kapitoly speciální, první zacílená na tehdejší kulturu a druhá, jak jinak, na hornictví. V Příbrami se rozvíjelo ženské hnutí, sport, město žilo slavnostmi a uměním, včetně slavného fezbářství a stavění jesliček – a také se tu narodil a svůj první ateliér provozoval posléze světově známý fotograf František Drtikol. Současně se Příbramsko po polovině 19. století stalo jedním z hlavních evropských producentů stříbra a olova, jenže v roce 1892 se zde odehrála jedna z nejhorších důlních katastrof vůbec, která si vyžádala životy více než tři set horníků a stála na počátku krize trvající až do konce první světové války.

S tím, jak pečlivě a podrobně jsou zpracovány předchozí dějinné úseky, ostře kontrastují doslova odbyté události v Příbrami v prvorepublikovém období. Například o politickém dění ve městě se nedovíme zhora nic, jiné záležitosti (mj. hospodářství) jsou alespoň okrajově k nalezení v dalších kapitolách. Důraz je položen až na dění za druhé světové války, kdy se v Příbramska stala oblast s vysokou mírou odbojové činnosti a také regionem, v němž padly poslední válečné výstřely (Slivice). Po roce 1948 byla ve městě a jeho okolí protežována těžba uranu, mj. v oblasti Vojny, kde také vznikly nechvalně proslulé komunistické pracovní tábory pro (nejen) politické vězně a odpůrce režimu. Důležitá role připadla Příbramsku koneckonců i v roce 1968, když byla do Brd po srpnových událostech dislokována nemalá část sovětských vojsk. Ale opět – období normalizace je věnováno jen pár řádek! Následují kapitoly o hospodářství a kultuře ve 20. století, do níž je zahrnuto také školství a v níž vynikají stati o muzeích a o literatuře se slavným rodákem Janem Drdou a jeho dílem Městečko na dlani, vlastně obrazem Příbrami. Zvláštní kapitolu si vysloužil rovněž sport po roce 1914, na prvním místě fotbal.

Dalších sedmdesát stran je vyčleněno historii Březových Hor, součásti Příbrami teprve od roku 1953. Osídleny byly od 14. století, souvisejí ale až od poloviny 16. století, ačkoli teprve v roce 1724 tu vznikla alespoň kaple. V tu dobu už nastal hornický boom, který sem přivedl stovky nových obyvatel, díky čemuž byly Březové Hory před polovinou 19. století povýšeny na městečko, roku 1896 císařem Františkem Josefem I. pak dokonce na královské horní město, v němž kolem onoho roku žilo přes pět tisíc usedlíků. Z kaple se stal kostel sv. Prokopa, přibyl též nový kostel sv. Vojtěcha i se samostatnou farou. Zajímavá jsou především líčení životních podmínek tehdejších havířů. Poslední kapitola kniha se

zabývá příbramskými událostmi roku 1989 a velmi stručně nastiňuje také následný vývoj. Kniha o Příbrami je typickým produktem výše uvedené ediční řady, ačkoli v jejím případě platí, že méně bývá někdy více. Některé údaje jsou totiž až zbytečně podrobné, marginální a přitom popisné, takže místy monografie sklouzává k faktograficky přetížené regionální vlastivědě. Škoda také, že autoři rezignovali na poznámkový aparát, který se v posledních svazcích edice stal již běžným. Přes nutnost pospojovat texty třinácti autorů je však výsledná publikace čtivá a redakčně výtečně zvládnutá – gramatické chyby jsou jen občasné (např. Příbramští s malým začátečním písmenem, mj. na s. 59 či 64), podobně chyby ortografické, i překlepů je minimum. U plánu města v úvodu bohužel vypadly číslice lokalizující příbramské pamětihodnosti, některé v textu zmíněné postavy hledáme marně v rejstříku (mj. s. 132 – Passevi). Z dalších nepřesností upozorňuji, že Matyáš Gallas se nejmenoval Jan (s. 129); že v roce 1639 nešlo o plukovníka Jindřicha Šlika, ale asi o Fridricha Šlika, protože Jindřich byl již vytiženým prezidentem dvorské válečné rady; že Torstenson je psán chybně jako Torstenson (s. 131) a že žádný Mortálovský pluk (s. 132) za třicetileté války rozhodně neexistoval – patrně se jedná o pluk Mortaigneuův. Stejně tak mír u Lipska (míněn mír hubertusburský) nebyl sjednán roku 1753 (s. 187), ale roku 1763. Jde však spíše o drobnosti, které nijak nechtějí snižovat poctivě a na základě detailního studia pramenů a literatury sepsanou práci. Příbram díky ní získala jedinečné kompendium své bohaté historie, které jistě poslouží celým generacím dalších badatelů a zájemců.

Jan Kilián

Vladimír TREGL – Petr WEISS, *Zapomenuté zámky. Katalog k výstavě na státním zámku Zákupy*, Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, Sychrov 2014, 80 s.

Nevelká brožura vznikla v souvislosti s výstavou instalovanou v roce 2014 v dosud nepřístupných prostorách státního zámku v Zákupích. Vypadá velmi dobře po grafické stránce, jak je ostatně u publikací nakladatelství VEGA-L zvykem.

Úvodní kapitola informuje čtenáře o zestátnění hradů a zámků po druhé světové válce, výběru objektů určených ke zpřístupnění, manipulaci s mobiliářem a správě zpřístupněných hradů a zámků. Vychází z vhodně zvolené literatury i pramenů a uvádí i příslušné bibliografické citace. Tím však bohužel výčet kladů publikace končí.

Následují kapitoly o zámcích zastoupených na výstavě, totiž těch, které nebyly vybrány ke zpřístupnění veřejnosti: Kopidlno a Jičíněves (prezentovány dohromady), Nový zámek v Zahrádkách, Sloup v Čechách, Doksy, Mimoň, Hrubá Skála a Český Dub. Každá kapitola sestává ze tří částí. Nejprve obsahuje text o historii příslušného objektu, k němuž je na konci publikace resumé v angličtině. V katalogích, a to i těch velmi stručných, bývá zvykem zpracovat text obsahově odborně, byť většinou stylem přístupným širší veřejnosti, ale vždy tak, aby byl jak pro laiky, tak i pro odborníky přínosem. Obvykle přináší i zcela nová, dosud nepublikovaná fakta, nebo staví známá fakta do nového kontextu. Protože zmíněné texty o jednotlivých zámcích zaujímají většinou 2–3 stránky, je zjevné, že musí být jen stručným přehledem. Bohužel nedosti na tom. Kapitoly působí značně nevyváženě. Některým majitelům zámků se věnuje neúměrně velká pozornost v poměru k jiným, třeba i stejně důležitým. Mnohem podstatnější jsou však věcné chyby v textu. Podívejme se pro příklad detailněji na text o zámku ve Sloupu.

Již v roce 2011 vyšel ve Vlastivědném sborníku Bezděz článek Jana Bažanta *Ohlasy slavných antických soch ve Sloupu u České Lípy* (Bezděz 20/2011, s. 87-110),